

Kisboldogasszony (szeptember 8.) Mt 1,1-16.18-23

**„Íme a szűz fogan és fiút szül,
Emmánuel lesz a neve...”**

Jeruzsálemben a Beteszda fürdő mellett tisztelték Mária szülőhelyét. Az 5. században Szent Anna tiszteletére itt építettek templomot, és ennek a fölszentelési évfordulóját ünnepelték szeptember 8-án, megemlékezve Mária születéséről. A 7. században a szírek, a bizánciak és a rómaiak is ezen a napon ünnepelték Mária születését. Ünnepe Magyarországon csak a török hódoltság után, a barokk korban terjedt el.

Tischendorf protestáns kutató a 17. századi latin kódexben, a Vatikáni Könyvtárban találta meg a 7. századból származó Pszeudó-Máté apokrif evangéliumát, és 1832-ben tette közzé a szöveget. Ebben az iratban ezt olvashatjuk Mária családjának történetéről: „Azokban a napokban élt Jeruzsálemben egy Joachim nevű férfi, aki Júda törzséből származott. Ez juhainak pásztora volt, és félté az Urat, egyszerűségében és jóságában. Legfőbb gondja a nyájai voltak, és ezek jövedelméből minden istenfélő szegénynek juttatott, két részt pedig az istenfélelmében azoknak ajánlott fel, akik a tudomány területén fáradoztak, illetve azoknak, akik szolgáltak neki. Bármije volt tehát, akár bárányokban, akár juhokban, akár gyapjában, akár bármely dologban, azt három részre osztotta: az elsőt az árváknak, az özvegyeknek, a jövevényeknek és a szegényeknek adta, a másodikat az Isten tiszteletét végzőknek, a harmadikat pedig magának és háza népének tartotta meg. S miközben így cselekedett, az Úr annyira megsokasította nyájait, hogy nem volt hozzá hasonló ember Izrael népében. Tizenöt éves korában kezdett így cselekedni. Amikor húszesztendős lett, feleségül vette saját törzséből – vagyis Júda törzséből – és Dávid nemzetségéből való Annát, Achar leányát, de bár húsz éven át együtt maradtak, sem fiai, sem leányai nem születtek tőle.”

Ebből a gondolkodásból fakad hamarosan Jézus szüleinek, Joakimnak és Annának a tisztelete is. Érdemes idéznünk Damaszkuszi Szent János homíliájából: „Lássuk kik voltak a Szent Szűz szülei? Joakim és Anna, az örök Igéhez méltó házaspár, akik az összes házastárs között legszentebb összhangban éltek. ...Mit kiáltottak? Gyermekért könyörögtek. ... Meghallgatta tehát őket Isten, aki kön-

nyen hajlik az irgalomra, nekik ajándékozta Máriát, tündöklő és fenséges ajándékot Éva helyett.”

Jézus születésének leírása Lukács evangéliumában (2,1–20) jobban összpontosít a világpolitikai eseményekre, Máté evangéliumában pedig a prófétai jövendölésekre (1,18–25). Stílusát tekintve a hírüladás-elbeszélések közé sorolják a szakemberek ezt az elbeszélést, amelynek hagyományos szerkezete: a szereplők bemutatása, az égi küldött megjelenése, az isteni hír elmondása, az érintett tiltakozása, erre a hírnök a kételyt eloszlató választ ad, majd valamilyen megerősítő jelet is, és a hírnök ezzel eltűnik.

Máté evangélista bemutatja Jézus anyját Máriát, és Józsefet is, az „igaz embert” (19. v.). Érdekes, hogy Máté evangéliumában az isteni hír – ellentétben Lukács evangéliumával (1,26–38) nem Máriához érkezik, hanem Józsefhez, mégpedig azért, mert a férfi nem érti Mária szokatlan terhességét. Lukács megnevezi a hírnököt, Gábor arkangyalt (1,26), Máténál viszont az angyal névtelen (1,20). Lukácsnál az angyal belép Máriához, Máténál viszont Józsefnek álmában jelenik meg. A férfi tiltakozása már a jelenés előtt megszületett, de a jelenés, a terhesség elleni folyamatos ellenkezést Máté Izajás próféta jövendölésével (Iz 7,14) oszlatja el. Az idézett izajási szöveget Máté minden valószínűség szerint az Ószövetség görög fordításából vette, ahol a héber szövegben szereplő ifjú leány szót szűznek fordították. Ezzel a középkori zsidó-keresztény polémia középpontjába került az Iz 7,14-nek az értelmezése. Ezen a bibliakritikájáról híres Kálvin annyira felháborodik, hogy hazugoknak nevezi a zsidókat, akik kigúnyolják ezt az isteni titkot. Luther nyakas zsidó érvelésnek tartja a héber szövegre való hivatkozást. Valójában nem bizonyítható, hogy az Izajás szövegében szereplő ifjú leány szót jogosan fordították görögre szűz szóval. A prófétai szöveg eredetileg Híszkija uralkodásának idejére vonatkozik.

József életéről olyan keveset tudunk, hogy kétségeinek részleteit sem ismerhetjük meg, de nem is József kétségeinek tisztázása volt az evangélista szándéka. Hogy gondjait József hogyan oldotta meg, arról nem sokat mond el az evangélista, megmarad a prófécia idézése után is az ács személyes titka. Az sem világos előttünk, hogy életében mennyit értett meg Jézus üdvtörténeti szerepéből. Az evangélista ahelyett, hogy felidézné József életét, csak a Szent Családban betöltött szerepét vázolja. A történet nem annyira megvilágosodásával magyarázza magatartását, hanem azzal, hogy „igaz ember volt.” Józsefnek ez a prófétai megerősítése a zsidó házasságjog szerint abban az időben történt, amikor a jegyes kb. egy évig az eljegyzés után rejtve maradt a vőlegénye elől, éppen az ilyen problémák

kiküszöbölése miatt. József krízisének ugyanaz a szerepe, mint Mária zavarodottságának Lukács evangéliumában (1,29).

Az Izajás-idézetnek meghatározó szerepe lett később a vitában Mária szüzi foganásáról és szüléséről. Sőt a József-házasság eszméjének kifejlődésében is nagy szerepet játszott, miszerint Józsefnek Jézus születése után sem volt semmilyen testi kapcsolata Máriával. Ez a vita különösen az ariánus eretnkség idején élénkült fel. Jeromos is bekapcsolódott a teológiai vitába, sőt a szüzesség dicséretére önálló tanulmányt írt. A szüzességet fokozatosan inkább lelki, mint testi értelemben magyarázták. Mátét ez a kérdés nem igazán érdekli, nála ez inkább csak a szöveg hatástörténetéhez tartozik. A szöveg Jézus születésének üdvösségtörténeti vonatkozására összpontosít, Jézus foganását és születését az isteni tervben előre elgondolt tervként igyekszik bemutatni. Mária tehát szült egy gyermeket, amely testileg olyan volt, mint bármely anya gyermeke, de ugyanakkor az Isten Fia. Mária tehát nemcsak embert, hanem Istent szült, ezért Istenszülő. A szöveg Jézus emberi és isteni eredetét kívánja tisztázni.

A történetkritikai exegéták kérdése: vajon mennyit foghatott fel a későbbi teológiai összefüggésekből Mária és József? Ez a kérdés, ha nem is nyíltan vetették fel a korai keresztény teológusok, de foglalkoztatta őket. A fejlődő Mária- és József-tisztelet kapcsán egyre több legendát mondanak el Mária családjáról és Szent Józsefről is. E színes elbeszélések megvilágítják Mária és József előéletét, valamint bemutatja vallási műveltségét és jámborságát. Az olvasó olyan személyek családi életéről értesül a kánoni evangéliumokból, akik nem egészen véletlenül sodródtak bele az üdvösség történetébe, hanem lelkileg is mélységes kapcsolatban álltak a messiási elképzelésekkel.

Jézus születéséről és Mária anyaságáról kétféle közegben beszélhetünk. Az egyik közeg képtelen azt a biológiai tényektől elvonatkoztatni, a másik a jámbor vallási közeg pedig nem szokott hozzá, hogy Jézus születését biológiai szempontból is végiggondolja. Ez a két szemlélet sokkolóan ütközik egymással. A vitában Jézus születését övező pátosz szétfoszlik, és a történés lelki vonatkozásai is háttérbe szorulnak. Annyi biztos, hogy Máté evangélista nem egyszerű apás szülést akart bemutatni, hanem Jézus küldetésének isteni vonatkozásáról kívánt szólni. Annyit biztosan állíthatunk, hogy Mária és József könnyebben fogták fel életüket és házasságukat, mint a mai vitatkozóak. Megértették, hogy isteni küldetést kell teljesíteniük, és gyermekük nem az övék, hanem Istené.